

Gné na Múinteoireachta

Inathraitheacht Foghlaimeora agus Bacainní a Bhaint

Is eol dúinn anois, cosúil le méarloing, nach ionann aon dá inchinn. Níl aon bhealach amháin ann ina bhfreagraíonn an inchinn do thasc nó do ghníomhaíocht. Is féidir bacainní sa timpeallacht foghlama a bhaint trí:

- Súil a bheith le hinathraitheacht foghlaimeoirí.
- Bealaí solúbtha a sholáthar do dhaltáí spriocanna foghlama a bhaint amach
- Go leor bealaí idirchaidrimh, léirithe agus gnímh/cur i bhfocal a sholáthar (féach **Prionsabail an DUF**)

Trí seo a dhéanamh, is féidir linn cur le cumas dalta rialú agus páirt a ghlacadh ina bhfoghlaim níos rathúla.

Nuair atá strusairí á laghdú againn le hidirchaidreamh agus rannpháirtíocht a mhéadú, tá sé tábhachtach bacainní a bhaint seachas éilimh leo féin a laghdú.

Cé go bhfuil bacainní a bhaint sa timpeallacht foghlama tairbhiúil do chách, beidh sé bunriachtanach do roinnt daltaí. Cinntíonn seo go bhfuil an cumas gníomhúcháin ag gach foghlaimeoir a bhíonn riachtanach le bheith rathúil. Is é an sprioc ná timpeallacht foghlama a chruthú ina bhfuil ár ndaltaí cuspóireach agus spreagtha, seiftiúil agus eolach, agus straitéiseach agus dírithe ar spriocanna.

Straitéisí Praiticiúla

Tá sé tábhachtach labhairt le daltaí agus an méid a deir siad linn a chur san áireamh. Cuimhnigh, is eol dóibh na rudaí a bhfuil agus nach bhfuil ag éirí leo iontu ina dtimpeallacht. Tosaigh leis an méid a deir siad leat.

Ní liosta iomlán atá sa mhéid seo a leanas agus braitheann sé ar na daoine aonair ar a bhfuil an phleanáil dírithe, ach i measc cuid de na straitéisí ábhartha chun tacú le daltaí, tá:

Cuir ar Fáil Go Leor Bealaí Rannpháirtíochta

- A bheith soiléir i dtaobh ionchas agus rialacha, agus a bheith solúbtha ag an am céanna chun freagairt d'inathraitheacht agus do rialú an dalta
- Comhoibriú le daltaí chun tascanna, gníomhaíochtaí agus an timpeallacht foghlama a chomhdhearadh
- Ionchais agus rialacha a léiriú ar mhodh amhairc
- Scileanna a léiriú
- Sceidil, seicliostaí, leideanna agus comharthaí a úsáid
- Insintí sóisialta a úsáid le daltaí a ullmhú
- Cruthaigh gnáthaimh a chothaíonn intuarthacht agus comhsheasmhacht
- Athraigh na héilimh shóisialta atá i gceist i dtascanna agus gníomhaíochtaí ranga

- Ag tacú le haistrithe i rith an lae scoile
  - trí sceidil agus amadóirí a úsáid
  - meabhrúcháin ó bhéal a sholáthar
  - tabhair am le heolas a phróiseáil nó a shú isteach
- Leag spriocanna amach le chéile agus an féach lch 66 – teideal eile molta agam – Uirlis le haghaidh Spriocanna atá Dírithe ar Réiteach a Shocrú á húsáid, taispeáin iad ar bhealaí éagsúla agus pléigh conas iad a bhaint amach le chéile.
- Leag béim ar an bpróiseas agus ar iarracht, smaoinigh faoin Meon Fáis sa phrionsabal Folláine.
- Tabhair aiseolas ar an Meon Fáis
- Bí solúbtha ó thaobh am a chaitheamh ag rialú i rith tascanna, léirigh an gá atá le rialú le cur isteach nó tuirse a sháru i rith tascanna
- Criosaigh an seomra ranga leis na limistéir éagsúla atá ar fáil a thabhairt le fios leis an tasc a chríochnú, e.g. an stáisiún seasaimh, limistéar gearrshosa etc.
- Aithin an comhthéacs – d'fhéadfadh rud atá spreagúil nó riachtanach i gcomhthéacs nó ag am amháin athrú nó d'fhéadfadh nach bhfuil sé bainteach i gcomhthéacs eile.
- Cinntigh go bhfuil an timpeallacht agus na gníomhaíochtaí ionadaíoch ó thaobh cultúir agus mealltach do chách.

Cuir ar Fáil Go Leor Bealaí Léirithe

- Taispeáin íomhánna i bhformáid sholúbtha – smaoinigh faoi chlómhéid, formáid, formáid amhairc nó fuaime, tá go leor féidearthachtaí ann agus braitheann siad ar na foghlaimoirí a n-oibríonn tú leo
- Cur chuige cumarsáide iomláine a úsáid
- Roghanna eile ar théacs a sholáthar, cosúil le grianghraif agus earraí tagartha
- Stór focal a mhúineadh roimhe ré agus tacú leis le hábhair amhairc
- Léiriú eile a sholáthar nuair atá coincheapa á múineadh, e.g. téacs agus stiallghreannán, léaráid agus físeán
- Tascanna a bhriseadh síos ina gcéimeanna beaga, féach: An straitéis **Ullmhaigh, Déan, Déanta**
- Úsáid uirlisí aistriúcháin dhigitigh, nuair is gá
- Cuir eolas roimh ré i ngníomh ar ábhair trí phlé, irisleabhair, meabhairmhapaí, cairteacha KWL agus bealaí eile
- Déan treoracha a roinnt le tascanna a bhainistiú, féach **Goblin Magic To-do Manager**
- Cuir ar fáil go leor bealaí éagsúla le nótaí a ghlacadh agus foghlaim, e.g. nótaí Post-It, meabhairmhapaí, cláir bhána bheaga nó roghanna digiteacha
- Cinntigh go léirítear peirspictíochtaí éagsúla agus gur léiriú casta agus fíor iad.
- Ceadaigh uirlisí téacs go teanga, nuair is féidir

Cuir ar Fáil Go Leor Bealaí Gnímh agus Léirithe

- Cuir teicneolaíochtaí malartacha ar fáil, cosúil leis an léitheoir tumthach ar Microsoft 365, féach **Físeán**
- Soláthair meáin iolracha le coincheapa a fhoghlaim, e.g. ábhair inlámhsithe matamaitice, físeáin/cuir i láthair sleamhnán, léaráidí etc.
- Cuir ar fáil uirlisí don chruthú e.g. scéalchláir, téacs go teanga, tosaitheoirí abairte, áireamhain etc.
- Úsáid cómhúinteoireacht le níos mó deiseanna caidreamhacha a sholáthar
- Socraigh spriocanna; leag intinní comhoibrítheacha amach do thascanna agus ceachtanna agus úsáid an féach lch 66 do spriocanna níos fairsinge.
- Tabhair aiseolas éagsúil, e.g. glórnóta, nóta scríofa, ceannteidil.
- Cuir ar fáil seicliostaí le daltaí a threorú trí thascanna, is féidir iad seo a oiriúnú don duine aonair e.g. earraí fisiciúla nó liostaí ticbhosca.
- Úsáid eagraithe grafacha le heolas a eagrú nó mar áiseanna do dhaltaí le tascanna a bhainistiú
- Múin scileanna breactha nótaí agus cuir go leor bealaí ar fáil chun é sin a dhéanamh

Ullmhaigh, Déan, Déanta

Uirlis pleanála feidhme feidhmiúcháin é Ullmhaigh, Déan, Déanta a thacaíonn le daltaí tuiscint a fhorbairt ar na gnéithe agus an próiseas ina ndéantar gníomhaíocht ilchéime sheicheamhach. Tacaítear sa chreat seo leis an smaointeoireacht amach anseo, ar gné í d'fheidhmiú feidhmiúcháin, lena n-áirítear an cumas pleanála, iompraíocht a eagrú agus a bhainistiú chun tascanna a dhéanamh laistigh d'amhráma. Is féidir é a úsáid leis an rang iomlán, le grúpa nó le dalta aonair.

Tosaítear an próiseas ina n-úsáidtear an uirlis seo agus aird ar an gcríoch, ag samhlú a mbeidh i gceist leis an tasc nuair a bheidh sé críochnaithe. Oibrítear trí na céimeanna seicheamhacha ina dhiaidh sin chun rudaí a dhéanamh (“Déan”) agus, ar deireadh, eagraítear acmhainní chun rudaí a ullmhú (“Ullmhaigh”).

Tá an uirlis dathchódaithe le buí le haghaidh ‘Ullmhaigh’, glas le haghaidh ‘Déan’ agus dearg le haghaidh ‘Déanta’. Is féidir é a úsáid le rudaí fisiciúla, nótaí Post-it, é a scríobh amach, a tharraingt nó a dhéanamh go digiteach, ach ba cheart go mbeadh sé dathchódaithe agus san ord i gcónaí a thugtar thíos:

- Taispeánann agus léiríonn múinteoirí a bhfuil i gceist le ‘**Déanta**’.
- Déanann daltaí fadhbréiteach leis an múinteoir i dtaobh na gcéimeanna a theastaíonn lena spriocanna a bhaint amach agus na céimeanna agus an méid ama a thugtar sa mhír **Déan** a shainaithint le chéile.
- Deimhníonn daltaí ansin na hábhair ábhair a theastaíonn chun an tasc a dhéanamh sa cholún **Ullmhaigh**.
- Iarrtar ansin ar dhaltaí na hábhair siúd a bhailiú go neamhspleách, agus an tasc a dhéanamh san ord: **Ullmhaigh, Déan, Déanta**.
- Sa chéim dheiridh déantar comparáid idir an toradh deiridh agus an plean, a léirítear trí mhodh amhairc in **Déanta**.

3. Ullmhaigh

Cad a theastaíonn uaim?

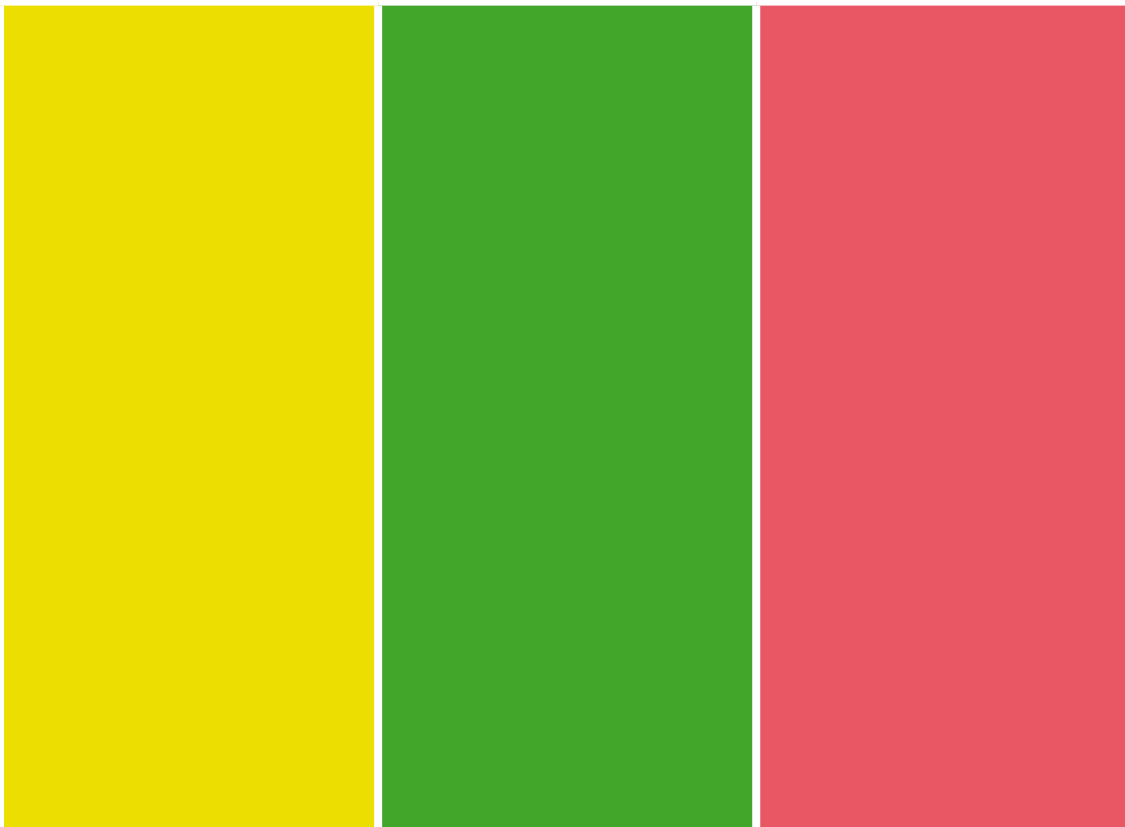
2. Déan

Cad is gá dom a dhéanamh le go mbeadh an tasc déanta?

Cé chomh fada a ghlacfaidh gach céim?

1. Déanta?

Cén chuma a bheidh air nuair a bheidh críochnaithe agam?

4.

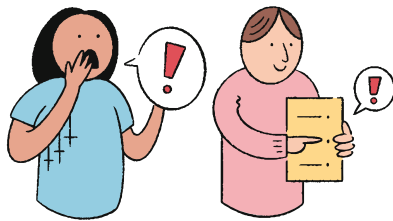
5.

6.

Deir daltaí...

Nuair a thugtar treoracha, is iontach é a scríobh síos freisin. Ciallaíonn sé go bhfuil rud éigin againn le filleadh air má tá sé deacair orainn gach rud a phróiseáil in aon am amháin nó má chaillimid céim nó mura dteastaíonn uainn ach seiceáil siar ar an méid is gá dúinn a dhéanamh.

Tá sé iontach na nótaí a fháil roimh an rang, déanann seo difríocht an-mhór!

Úsáid an teicneolaíocht atá ann cheana féin! Má tá cuntais ríomhphoist ag an scoil do dhaltaí, úsáid iad leis an obair bhaile a sheoladh, treoracha a thabhairt nó leis na daltaí a chur ar an eolas faoi athrú ar phlean roimh ré, e.g. beidh an rang á mhúineadh ag múinteoir ionaid.

Sraith Straitéisí

Pleanálaí Móide a hAon CNOS

Teimpléad Ullmhaigh, Déan, Déanta CNOS

Treoirlínte DUF CAST

Pleanálaí Céim ar Chéim: Dearadh Ceachtanna DUF: Tacú le ceachtanna a phleanáil atá DUF-lárnaíoch a bhfuil teimpléad pleanála ar fáil dóibh

Bealaí Tacaíochta Breise an CNCM

Treoirlínte Measúnaithe an CNCM

Feidhmiú Feidhmiúcháin: Scileanna Feidhme Feidhmiúcháin a Fheabhsú agus a Chleachtadh le Leanaí ó Naíonacht go hÓgántacht: Acmhainn ó Ollscoil Harvard ina bhfuil gníomhaíochtaí feidhmithe feidhmiúcháin do gach céim forbartha.

An Dr Shelley Moore: Shifting to strengths based and inclusive IEPs

Turning differentiation on its head with Catrina Lowri “Good differentiation should be for everyone”

FGM an CNOS

Ceol, Drámaíocht agus Ealaín Ionchuimsitheach d'Fhoghlaimeoirí a bhfuil Uathachas orthu

Múinteoireacht agus Foghlaim Ionchuimsitheach (Iar-Bhunscoileanna)

Cuir Chuige Múinteoireachta agus Foghlama do Dhaltaí a bhfuil Géardheacrachtaí/Deacrachtaí Troma Ginearálta Foghlama acu

Daltaí ar a bhfuil Siondróm Down a Mhúineadh

Daltaí ar a bhfuil Gortú Inchinne Faighte a Mhúineadh

Daltaí a bhfuil Deacrachtaí Litearthachta acu, Dislécise san áireamh, a Mhúineadh

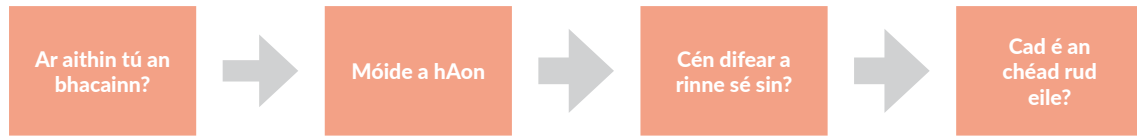
Lagú Radhairc: Ag Tacú leis an Múinteoireacht agus Foghlaim

Ceisteanna Athmhachnamhacha

- An bhfuil m'ionchais i leith idirchaidreamh agus rannpháirtíocht daltaí i gníomhaíochtaí múinteoireachta agus foghlama réalaíoch maidir le 'Crios na Forbartha Neasaí' na ndaltaí?
- An gá dom breathnú ar mo dhaltaí, seicliostaí nó measúnuithe foirmiúla a aimsiú i mo scoil a d'fhéadfadh cabhrú liom a dheimhniú cad is féidir le mo dhaltaí a dhéanamh gan chabhair agus cad is féidir leo a dhéanamh le tacaíocht thar raon réimsí éagsúla?
- Nuair atá gníomhaíochtaí múinteoireachta agus foghlama á bpleanáil, an bhfuil bealaí solúbtha á soláthar agam do mo dhaltaí comhspríoc a bhaint amach?
- An gcothaím solúbthacht agus rogha sa bhealach a thugann daltaí faoina bhfoghlaim? An úsáidim bealaí ilchineálacha leis an eolas nua a roinnt (ó bheal, go hamhairc, go coincreíteach) agus an soláthraím roghanna ilchineálacha do dhaltaí a thaispeáint dom a bhfuil foghlamtha acu?
- An dtugaim faoi deara nuair a thosaíonn mo dhaltaí ag éirí mírialaithe i rith múinteoireachta agus foghlama? An bhfuil mé solúbtha go leor chun freagairt ar bhealach tacúil, ar bhealach a thaitneodh leis an dalta?

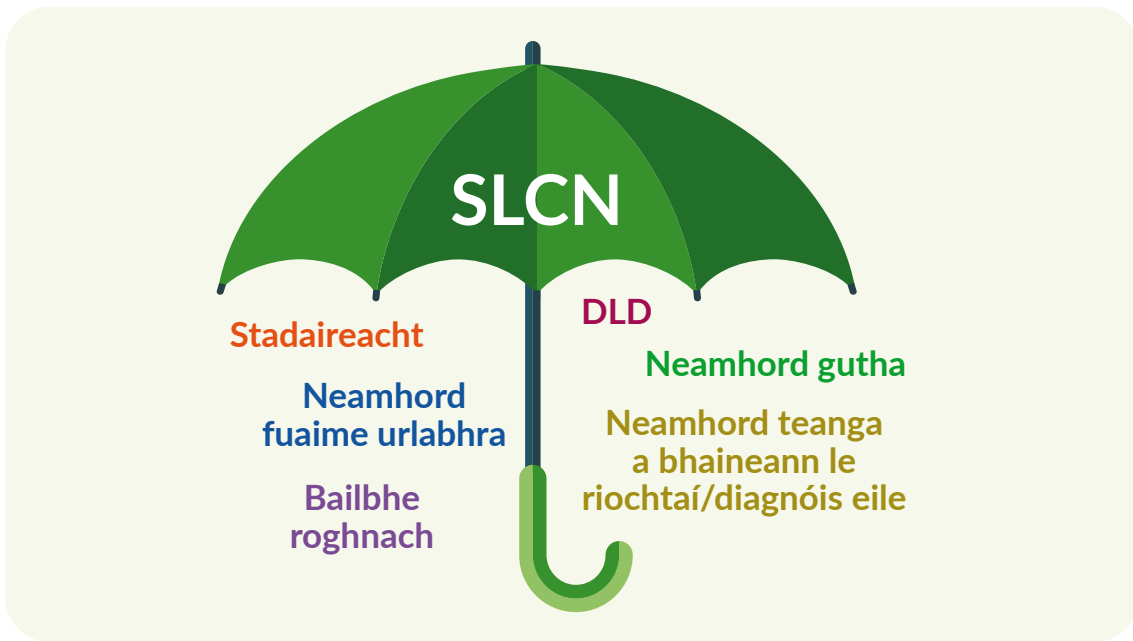
Cur Chuige Móide a hAon

Scríobh aon athrú a dhéanfaidh tú i dtreo d'fhíse. Úsáid an uirlis seo le do chéimeanna a thaifeadadh i dtreo d'fhíse, gníomh amháin (gach seachtain, mí, téarma nó bliain) ag an am.

Spríoc	An méid atá á dhéanamh agam faoi láthair	Mo Mhóide a hAon (an tseachtain/an mhí/an téarma/an bhliain seo)	An tseachtain/an mhí/an téarma/an bhliain seo chugainn
<i>e.g. gach dalta a chur san áireamh nuair atá téacsanna á léamh</i>	<i>Tugtar a gcóip féin den úrscéal agus nótaí roimh ré do gach dalta</i>	<i>Tugtar a gcóip féin den úrscéal agus nótaí roimh ré do gach dalta I mbliana: Soláthair leagan úrscéil ghrafaigh den téacs</i>	<i>Tugtar a gcóip féin den úrscéal agus nótaí roimh ré do gach dalta Soláthair leagan úrscéil ghrafaigh den téacs An bhliain seo chugainn: Soláthair leaganacha fuaime den téacs do dhaltaí</i>

Teanga agus Cumarsáid

RUTC

Scáth-théarma é riachtanais urlabhra, teanga agus chumarsáide (RUTC) ina gcuimsítear próifílí iolracha éagsúla daltaí, lena n-áirítear daltaí ar a bhfuil uathachas, a dhéanann stadaireacht, ar a bhfuil neamhord fuaimne urlabhra, gutha, nó teanga a bhaineann le riocht eile. Is féidir diagnóis éagsúil a bheith ag daltaí agus/nó tiocfaidh iad seo faoin scáth-théarma RUTC má tá riachtanais shainaitheanta urlabhra, teanga agus chumarsáide sa diagnóis agus/nó bainteach leis an diagnóis seo.

Is féidir le daltaí ag a bhfuil RUTC deacrachtaí a bheith acu le:

- Rochtain ar an gcuraclam
- Gnóthachtáil acadúil
- Litearthacht agus uimhearthacht
- Deiseanna gairme
- Caidreamh sóisialta le daoine fásta agus piaráí
- Forbairt iompraíochta agus mhothúchánach

Leitheadúlacht RUTC

Is minic go ndéantar daltaí ag a bhfuil RUTC a thearcaithint i scoileanna. D'fhéadfadh daltaí a bhfuil deacrachtaí nó difríochtaí acu lena n-urlabhra, teanga nó scileanna cumarsáide a bheith leochaileach, ar an ábhar sin, go gceaptar gur 'iompraíocht' atá ina riachtanais, seachas RUTC a shainithint mar strusaire féideartha a chuireann le mírialú agus a chuireann bac ar rochtain ar an gcuraclam. Nuair a chuirimid san áireamh a choitianta atá RUTC agus a mhéid teanga a nochtar daltaí di, tá sé rithábachtach go bhfuil na tacaíochtaí cearta i bhfeidhm i scoileanna chun tacú le daltaí an rath a bhaint amach.

Glactar leis go hidirnáisiúnta go bhfuil RUTC ag 10% den daonra. Tá an figiúr seo i bhfad níos airde i gceantair faoi mhíbhuntáiste sóisialta, áit a mbíonn RUTC ag suas le 50-60% de dhaltaí ar iontráil na scoile dóibh. Tá neamhord forbartha teanga (DLD) ar thart ar 7% de dhaltaí.

Tá RUTC ag ar a laghad 3% de dhaltaí atá nasctha le riochtaí eile, lena n-áirítear ar a bhfuil uathachas nó a bhfuil deacrachtaí foghlama ginearálta acu nó daoine atá bodhar/a bhfuil moill éistigh orthu. Tá RUTC de mhéid áirithe ag formhór na ndaltaí a bhfuil riachtanais bhreise acu. As na daltaí seo, tá an RUTC is mó agus is casta ag thart ar 1% a chuireann cosc orthu a mbunriachtanais a léiriú.

Bonn Fianaise an Tionchair a imríonn RUTC

Léirítear sna staidéir seo a leanas an tionchar is féidir le RUTC a imirt ar dhalta:

Sainaithníodh i dtaighde idirnáisiúnta go bhfuil RUTC ag 50-80% de dhaltaí a bhfuil deacrachtaí iompraíochta acu (Bryan Freer agus Furlong, 2007; Snow agus Powell, 2008).

Tugtar le fios i dtaighde freisin go bhfuil naisc mhóra idir RUTC, iompraíocht agus deacrachtaí acadúla (Beitchman et al., 2001; Locke, Ginsborg et al., 2002; Smart et al., 2003).

Deimhníodh i staidéar sa Ríocht Aontaithe go raibh RUTC ag 66% d'fhir a fágadh ar lár ar leibhéal iar-bhunscoile (Clegg et al., 2009).

Deimhníodh i staidéar a rinneadh in Éirinn go raibh RUTC ag 95% de dhaltaí iar-bhunscoile a raibh tacaíocht leibhéal 3 á fáil acu d'iompraíocht (Murphy, 2011).

Deimhníodh i staidéar sa Ríocht Aontaithe go bhfuil RUTC ag 46-67% d'ógchiontóirí (Bryan et al., 2007).

Tá dóchúlacht ceithre huairé níos mó ann go mbeidh leanaí ar bheagán stór focal ag cúig bliana d'aois ag streachailt leis an léitheoireacht ina n-aosacht agus dóchúlacht trí huairé níos mó ann go mbeidh saincheisteanna meabhairshláinte acu (Law et al., 2017).

Chun teacht ar eolas breise ar RUTC

- [An Introduction Físeán an CNOS: Urlabhra, Teanga agus Cumarsáid – Tús Eolais](#)
- [Físeán an CNOS: Ag Tacú le RUTC sa Seomra Ranga Bunscoile – Straitéisí Simplí](#)
- [Físeán an CNOS: Neamhord Forbartha Teanga – Cad atá ann?](#)
- [Riachtanais Urlabhra, Teanga agus Chumarsáide](#)
- [Seicliosta Próifílithe Cumarsáide do Bhunscoileanna](#)
- [Seicliosta Próifílithe Cumarsáide d'Iar-Bhunscoileanna](#)

Straitéisí chun Tacú le Teanga agus Cumarsáid Daltaí

Straitéisí chun Tacú le Teanga agus Cumarsáid Daltaí

Tá cur i bhfeidhm ábhar amhairc mar chuid de chur chuige Dearaidh Uilíoch don Fhoghlaim (DUF). Is éard atá i gceist le 'straitéisí amhairc', 'tacaíochtaí amhairc', nó le 'ábhair amhairc' ná earraí, earraí tagartha, grianghraif, comharthaí, scríbhneoireacht, taispeáint fhisiciúil, siombailí nó pictiúir a úsáid ar bhealach a thacaíonn le tuiscint, léiriú agus ionchuimsiú sóisialta agus rannpháirtíocht, anuas ar thimpeallacht foghlama ionchuimsitheach a chruthú do dhaltaí.

Tá teanga neamhbhuan; nuair a deirtear rud éigin ó bhéal, is féidir an teachtaireacht a chailleadh mura bpróiseáiltear láithreach í. Tacaíonn ábhair amhairc le gach dalta. Tugtar le fios go n-úsáideann scoláirí nach bhfuil riachtanais bhreise tacaíochta acu amhláir amhairc chomh minic leo siúd a bhfuil riachtanais bhreise acu (Rutherford *et al.*, 2020). Léiríonn seo dúinn go dtéann na hábhair amhairc a chuirimid i bhfeidhm do dhaltaí a bhfuil riachtanais bhreise acu chun tairbhe gach dalta i seomraí ranga go mór mór agus gur cheart iad a úsáid mar straitéisí uilíoch ranga uile.

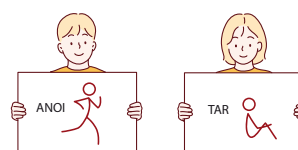
9 gCÚIS LE HÁBHAIR AMHAIRC A ÚSÁID

Bíonn ábhair amhairc buan
(Imíonn focail labhartha gan tasc ná tuairisc)

Tugann ábhair amhairc
am le teanga a phróiseáil

Ullmhaíonn ábhair
amhairc daltaí d'aistrithe

Cabhraíonn ábhair
amhairc le daltaí an méid
atá i gceist agat a fheiceáil

Cabhraíonn ábhair amhairc
le gach dalta

Cabhraíonn ábhair amhairc le
neamhspleáchas a fhorbairt

Is féidir ábhair amhairc a aistriú
idir timpeallachtaí agus daoine

Níl aon mheon, aon tuin,
aon fhrustrachas ná
aon mhíshástacht ag
ábhair amhairc

Cabhraíonn ábhair amhairc
le himní a laghdú

Is féidir le hábhair amhairc cabhrú le **tuiscint daltaí** ar:

- Treoracha an mhúinteora
- Tascanna agus gníomhaíochtaí
- Gnáthaimh (agus athruithe ar ghnáthaimh)
- Ábhar an churaclaim
- Coincheapa agus stór focal teanga

Is féidir le hábhair amhairc cabhrú le **tacú le daltaí** maidir le:

- Eagrú agus cuimhne
- Féinbhainistiú
- Tuiscint ar idirghníomhú sóisialta

An Moladh is Fearr chun Tacaíochtaí Amhairc a Chur i bhFeidhm

Caighdeánaigh

Cinntíonn ábhair amhairc a chaighdeánú ar fud na scoile iomláine nach n-iarrtar ar dhaltaí na tacaíochtaí amhairc a athfhoghlaim nuair a athraíonn siad rang nó múinteoir.

Bí Comhsheasmhach

Cinntigh go n-úsáideann gach ball foirne, e.g. múinteoir ranga, CRS agus MOS (Múinteoir Oideachais Speisialta) an tacaíocht amhairc ar an mbealach céanna gach uair, go háirithe nuair a thugtar an tacaíocht amhairc isteach i dtosach.

Déan Arís agus Arís Eile É

B'fhéidir gur gá an tacaíocht amhairc a úsáid agus a dhéanamh arís agus arís eile sula dtabharfar tairbhí agus éifeachtaí na tacaíochta amhairc faoi deara.

Déan Ábhair Amhairc Idirghníomhach

Déan tagairt do na tacaíochtaí amhairc agus déan idirghníomhú leo i gcaitheamh an lae. Cruthaítear tacaíochtaí amhairc go ndéantar idirghníomhú leo.

Bíodh sé Bríoch

Bíodh ábhair amhairc bríoch agus feidhmiúil i gcónaí don ghrúpa ranga. Roghnaigh tacaíocht amhairc atá bunaithe ar riachtanais, ábhair spéise agus eispéiris foghlama an ghrúpa ranga.

Déan Ábhair Amhairc Inrochtana do Chách

Seachain an iomarca tranglam amhairc sa seomra ranga. Cinntigh go mbíonn teacht ag gach dalta ar ábhair amhairc, déan machnamh ar thacaíochtaí amhairc a mhéadú, clómhéideanna a mhéadú nó ar ábhair amhairc aonair a sholáthar do dhaltaí a bhfuil riachtanais bhreise acu.

Smaoinigh ar an Áit a gCuirtear Iad

Smaoinigh ar an áit a gcuirtear ábhair amhairc – cinntigh go mbíonn siad le feiceáil go soiléir ag gach dalta trí iad a chur in áiteanna feiceálacha ar leibhéal na súl.

Cuir Guth na Scoláirí san áireamh

Fiafraigh go leanúnach de na scoláirí faoin úsáid a bhaintear as tacaíochtaí amhairc faoi láthair agus faoi conas a chuirtear i ngníomh iad. Cuir ceisteanna ar na daltaí, cosúil le “an féidir leat a thuiscint cad is brí leis an ábhar amhairc?”, “an féidir leat an t-ábhar amhairc a fheiceáil go soiléir?”

Straitéisí Stóir Focal chun Tacú le Teanga agus Cumarsáid Daltaí

Is é stó focal a fhoghlaim ná ceann de na fadhbanna is mó a bhíonn ar dhaltaí a bhfuil Riachtanais Urlabhra, Teanga agus Chumarsáide (RUTC) acu, (Bishop, 1997; Gathercole, 1993; Sim, 1998).

Is é stó focal bloc tógála na teanga. Gan bunscoileanna maithe stóir focal, is dóchúil go mbeidh deacrachtaí níos déanaí i réimsí eile na teanga agus na foghlama, agus san iompraíocht, go minic. Tá sé tábhachtach ag an bpointe seo béim a leagan air go dtagraíonn stóir focal d'fhriotal eispriseach agus do ghabhchumas teanga araon. Ceaptar uaireanta, nach dtagraíonn stóir focal ach do na focail a deirimid, ach baineann stóir focal freisin lenár dtuiscint agus leis an bpróiseáil a dhéanaimid ar fhocail a chloisimid.

Cur Chuige STAR

Maidir le go leor daltaí ní leor brath ar fhocail a fhoghlaim go teagmhasach. Bealach éifeachtach amháin le stóir focal a mhúineadh is ea glacadh le cur chuige **STAR** (**S**elect, **T**each, **A**ctivate, **R**eview) atá bunaithe ar obair Parsons agus Branagan (2017) agus a úsáidtear in idirghabháil TalkTime CNOS, a dtagraítear di i gCuraclam Teanga na Bunscoile.

Is éard a bhaineann le STAR ná:

- Roghnaigh an stóir focal is áisiúla (i.e. meastar gur focail fíoráisiúla iad focail Shraith 2 mar gheall go gcuireann siad le tuiscint choincheapúil agus gur dóchúil go dtiocfar orthu in go leor comhthéacsanna, ceachtanna éagsúla agus i dteanga labhartha agus scríofa, e.g. míniú, plé, rangú, ádhmharach, an-ghreannmhar, ar leith, aeráid etc.) ina measc.
- Múin an stóir focal atá roghnaithe agat ar bhealach struchtúrach.
- Cuir an bhrí i ngníomh trí na focail a úsáid i gcomhthéacs.
- Athbhreithnigh na focail a mhúintear lena chinntiú go gcoimeádtar chun cuimhne iad.

Is féidir an cur chuige **STAR** a úsáid chun tacú le forbairt stóir focal daltaí ar leibhéal uilíoch, spriocdhírthe nó duine aonair sa chontanam tacaíochta, agus i measc scoileanna speisialta, bunscoileanna agus iar-bhunscoileanna.

I measc na nAcmhainní Stóir Focal is féidir a úsáid le hábhair a sholáthar agus/nó chun tacú le forbairt stóir focal, tá:

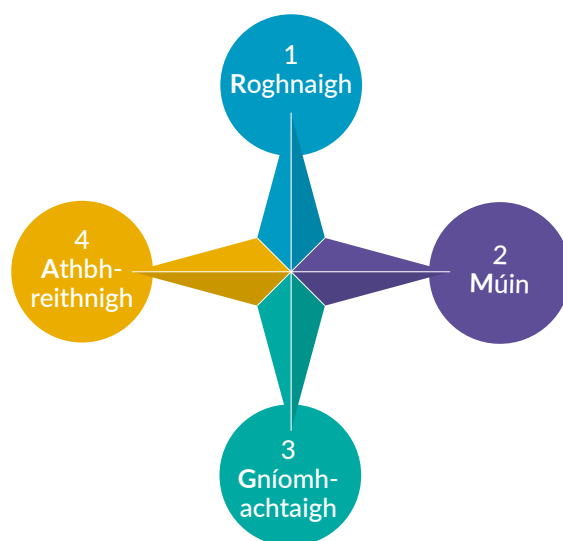
Bunscoileanna

- **TalkTime: An CNOS** agus **Curaclam ar Líne**
- **TalkBoost** (Eochairchéim 1 do leanaí aois 4-7/ Eochairchéim 2 do leanaí aois 7-10)
- **Word Aware**: Teaching Vocabulary Across the Day Across the Curriculum le Stephen Parsons agus Anna Branagan/Word Aware 2: Teaching Vocabulary Across the Early Years le Stephen Parsons agus Anna Branagan
- **Bringing Words to Life: Robust Vocabulary Instruction** by Beck, McKeown agus Kucan

Iar-Bhunscoileanna

- Idirghabháil struchtúrach atá in **Vocabulary Enrichment Intervention Programme** (Victoria Joffe) le scoileanna stóir focal a fhorbairt i measc daltaí ar aois iar-bhunscoile
- Cur Chuige STAR (Roghnaigh, Múin, Gníomhachtaigh, Athbhreithnigh). Bunaítear seo ar **Word Aware**, obair Parsons agus Branagan (2017)
- **Samhail Frayer**

Forbairt Stóir Focal

Leideanna Ginearálta chun Tacú le Teanga agus Cumarsáid sa Seomra Ranga

	<h3>Stop agus Luas Urlabhra</h3> <p>Stop ar feadh suas le 10 soicind tar éis treoracha/eolas a thabhairt le ham a thabhairt do dhaltáí an teanga a phróiseáil. Bíonn cabhrach ráta níos moille urlabhra a úsáid freisin. Bíonn an ráta urlabhra oiriúnach don mhúinteoireacht níos moille ná an ráta urlabhra a úsáidtear do chomhrá le comhghleacaithe/cairde.</p>
	<h3>Déan Arís agus Arís Eile É</h3> <p>Abair an abairt nó na heochairfhocail arís le ham a thabhairt don dalta an méid a dúradh a phróiseáil agus a thuiscint. Cruthaigh cultúr i do rang a spreagann daltaí a sheiceáil agus a shoiléiriú (e.g. athrá a iarraidh) nuair nár thuig siad rud éigin.</p>
	<h3>Mínigh</h3> <p>Glac an t-am le focail nua a mhíniú, teanga neamhlitriúil nó fháthchiallach, cosúil le cora cainte agus focail a bhfuil níos mó ná brí amháin acu.</p>
	<h3>Ráitis Dhearfacha</h3> <p>Laghdaíonn ráitis dhearfacha an t-éileamh ar theanga ar dhaltáí trína insint don dalta an méid ba cheart dóibh a dhéanamh, seachas an méid nár cheart dóibh a dhéanamh. Déanann na ráitis seo an méid teanga atá ar an dalta a phróiseáil a laghdú. Mar shampla, in ionad “Ná siúil ar an bhféar” a rá, bain triail as “Siúil ar an gcosán”.</p>
	<h3>Laghdaigh agus Abair ar Bhealach Eile É</h3> <p>Laghdaigh ualach teanga an teagaisc trí fhad agus castacht d'abairte a laghdú. Is féidir leat focail níos éasca a úsáid in ionad eochairfhocal. D'fhéadfá smaoineamh freisin ar theoracha níos faide a bhriseadh síos ina dtreoracha níos lú.</p> <p>Nuair a thugtar treoracha nó eolas, tá sé níos éasca ar dhaltáí a bhfuil deacrachtaí tuisciana acu treoracha a thuiscint, a leanúint agus a phróiseáil nuair a bhristear síos iad ina bpíosaí soláimhsithe. Sampla de bhriseadh síos:</p> <p>“Nuair a thagann sibh isteach, suíghí síos, cuirighí bhur leabhair ar an mbord agus téighí go dtí leathanach 51, alt 3, mír 5, ach roimhe sin, piocaighí suas an doiciméad ar bhur ndeasc, léighí an t-eolas atá ann agus líonaighí é”</p> <ul style="list-style-type: none"> • “Táimid chun 3 rud a dhéanamh (taispeáin 3 mhéar) • “Léighí an leathanach ar bhur ndeasc” (taispeáin an leathanach) • “Ansin líonaighí é” • “Ar deireadh, faighighí bhur leabhair” (taispeáin an leabhar) “agus téighí go dtí:” (Scríofa ar chláir) “leathanach 51, alt 3, mír 5 agus tosaighí ag léamh”

FGM CNOS

- Lámh (Modúl 1)
- Teanga agus Cumarsáid do Dhaltáí a bhfuil Uathachas orthu sa Seomra Ranga Príomhshrutha Samhail SCERTS (Cumarsáid Shóisialta, Rialú Mothúchánach agus Tacaíochtaí Idirbheartaíochta)

Neart na hOideolaíochta Spraíúla

“Tá an súgradh fiúntach ann féin agus is fiú súgradh in aois an pháiste, agus tá ceart ag agus fonn ar leanaí súgradh a dhéanamh.”

(CNCM, 2023)

Bíonn gá ag leanaí le caidrimh sheasamhacha agus chothaitheacha le daoine fásta chun go mbainfidh siad an rath amach, agus cuirtear an deis ar fáil sa súgradh na caidrimh seo a fhorbairt ar bhealach láidir. Tá neart ag an súgradh de bharr go dtugtar deis lena linn do dhaoine fásta iompraíocht neamhbhriathartha a bhreathnú agus a thuiscint agus an t-aoibhneas a léiríonn leanaí ina n-ábhair spéise tríd an súgradh a mhothú freisin. Is mó tábhacht fiú a bhaineann leis an súgradh nuair a bhíonn strus nimhiúil ar leanaí. Is féidir leis an sonas agus an t-idirghníomhú comhroinnte a mhothaíonn leanaí agus daoine fásta tríd an súgradh freagairt an choirp don strus a rialú (Yogman *et al.*, 2018).

Tríd an spraíúlacht a mhúscailt san uile idirghníomhú agus eispéiris foghlama a dhéantar sa seomra ranga, is féidir le múinteoirí rannpháirtíocht agus spéis a chur chun cinn agus inní a chosc freisin. Is féidir le spraíúlacht tagairt do mhothúcháin suaircis, sásaimh agus sonais agus d’iompraíochtaí freisin a bhfuil léiriú, cruthaitheacht agus suairceas ina sainghnéithe díobh (Sproule *et al.*, 2019).

Tá fianaise láidir ann go bhforbróidh oideolaíocht spraíúil a thacaíonn le scileanna súgartha leanaí scileanna féinrialaithe freisin. Úsáideann agus feabhsaíonn leanaí scileanna féinrialaithe i rith súgartha, trí aird a dhíriú, treoracha a leanúint, agus glacadh le ról sa súgradh (Neslihan Bay, 2023; Savina, 2020).

Is féidir le cur chuige atá spraíúil ó thaobh tuine, comharthaíocht choirp agus idirghníomhú cabhrú le teannas a mhaolú. Féach an mhír ar [PACE](#).

Tugadh súgradh isteach i dTreoirínte 3.0 DUF CAST – [Treoirínte 7.3 ‘An Sonas agus an Súgradh a Chothú’](#) faoi bhealaí iolracha rannpháirtíochta. Luaitear súgradh mar chur chuige a thacaíonn le foghlaim agus forbairt foghlaimoírí ar gach aois – idir leanaí agus daoine fásta”.

Cén Chuma atá Air san Iar-Bhunscoil?

Comhlíontar céim rithábachtach i bhforbairt sna déaga trí dheiseanna a thabhairt do dhaltaí tabhairt faoi shúgradh: neamhspleáchas agus úinéireacht níos mó ina bhfoghlaim agus ar a bhfoghlaim féin. Ag brath ar chéim forbartha daoine aonair/grúpaí, díreítear go ginearálta i bhfoghlaim spraíúil i suíomh iar-bhunscoile níos mó ar ghnéithe sóisialta. Cé nach bhfuil aon ghníomhaíochtaí saintreoracha ann a chuireann spraíúlacht in iúl – is féidir a áireamh leis na gníomhaíochtaí seo: foghlaim theagmhálach agus trialach, léiriú cruthaitheach agus gníomhaíochtaí a mheasann na daltaí atá neamhtheagascach. Tá sé tábhachtach ról an mhúinteora a thabhairt faoi deara. Baintear bacainn i gcur chuige fiosrach díograiseach i leith an ghníomhaíocht a scafláil go bhfuil gach rud ar eolas ag an múinteoir agus cuirtear dúshlán roimh dhaltá sna déaga a dtáil féin a bhaint amach. Socraítear an t-atmaisféar don ghníomhaíocht trí thuin ghlóir, comharthaíocht choirp agus seasamh an mhúinteora. Is é an cur chuige, seachas an ghníomhaíocht, ar an mbealach seo, a spreagann spraíúlacht.

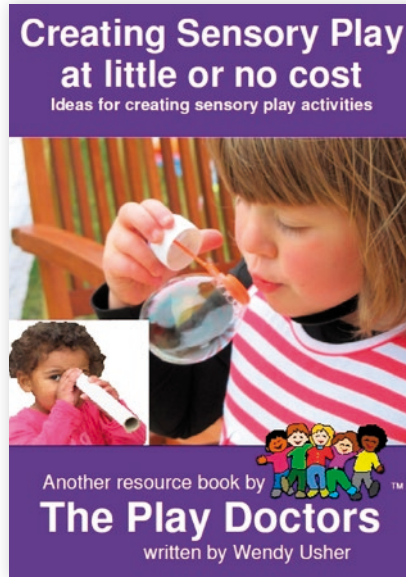
Samplaí de chuir chuige spraíúla in iar-bhunscoileanna:

- Aon ghníomhaíochtaí ina mbíonn gluaiseacht i gceist. Mar shampla, díospóireachtaí siúil. Cuireann seo leis an bhfoghlaim agus ligeann sé do dhaltá rialú a dhéanamh.
- Rachaidh sé chun tairbhe fholláine na ndaltá agus cuirfidh sé fiosracht agus cruthaitheacht chun cinn má chaitear am taobh amuigh den rang atá i bhfad ó leabhair, teicneolaíocht agus ó eochairfhocail scrúdaithe.
- Déanann tú féin a aithint mar acmhainn thábhachtach – d’fhuinneamh, do sheasamh agus tuin do ghlóir go léir difear don bhealach a ghlacann ógánaigh páirt i ngníomhaíochtaí spraíúla foghlama. (Féach cur chuige [PACE i nGné an Chaidrimh](#))

Samplaí a bhaineann go sonrach le hábhar:

- Stair – D'aireagán ón Réabhlóid Tionsclaíoch a chur i láthair mholtóirí Dragon's Den.
- Páirt d'inneall á déanamh de gach rang innealtóireachta agus inneall daonna á chruthú acu.
- Fíbiní cleamhnais as Gaeilge/sa Spáinnis.
- Mothúcháin dáin/céimeanna abhann a léiriú.

Acmhainní

Struchtúr Spraíuil: Sé ghné an Chleachtais atá Cuí i dTaobh Forbartha

Curaclam ar Líne: Spraíúlacht a Mhúscailt

Príomhscileanna na Sraithe Sóisearaí: A Bheith Cruthaitheach

Seeking Play by How Might We

PEDAL: Play in Education, Development & Learning

FGM an CNOS

Súgradh mar Straitéis Ionchuimsitheach

Idirghníomhú Dian

Attention Autism

DIRFloortime